

Yksinelävät – suuri unohdettu vähemmistö

JYRKI PIETILÄ

Yhteiskunta pyörii paljolti sen piilo-olettamuksen varassa, että väestö koostuu keski-ikäisistä perheellisistä. Länsimaissa on kuitenkin menossa sosiaalinen murros: yksinelävien määrä nousee kohisten, Suomessakin jo joka neljäs aikuinen asuu yksin. Demografisesti kyseessä lienee suurin muutos sitten suuret ikäluokat -ilmiön. Suomi on tämän kehityksen kärkimaita.

Vuoden 2011 lopulla Suomen runsaasta 2,5 miljoonasta asutokunnasta yhden hengen asutokuntia oli yli miljoona eli runsaat 40 prosenttia. Määrä kasvoi edellisvuodesta 13 000 asutokunnalla. Esimerkiksi Helsingin asutokunnista yksihenkisiä laskettiin olevan 49 prosenttia. Tampereella luku oli 48 ja Turussa 51 prosenttia. (www.yksinelavat.fi.)

Suhteellisesti yleisintä yksineläminen on ikäryhmässä 35–64-vuotiaat. Itse kukin voi pohdita ilmiön syitä, perimmäisiä syitä – ja seuraamuksia. Itse kysyn mielelläni sitäkin, onko esimerkiksi nykyihmisten eroamiskynnys – usein kamaline huoltajuuskiistoihin – madaltunut liikaakin. Ja käykö vielä niin, että lapset kierrättävät tiettyä väärän sinkkuuden perhemallia liiankin herkästi omaan elämäänsä? Vaikeita asioita, joista on vaikea keskustella ilman, että joku kokee tulleen loukatuksi.

Hieman etymologiaa

Yksinäinen ihminen tunnetaan nykysuomessa usein sinkkuna. Mutta mitä on sinkkuus? Katsotaanpa asiaa ensin etymologisesti.

Wikipedia määrittelee sinkun vuonna 2013 näin: ”Naimaton henkilö, joka ei ole avioliitossa tai muussa vakituisessa parisuhteessa”. Ajantasainen, mutta aina myös kriittistä lähestymistapaa edellyttävä Wikipedia lisää, että sana sinkku on kielenkäytös-

sä korvannut ”mm. vanhanpiian ja -pojan”. Onhan taannoin puhuttu myös poikamiehistä ja poikamiestyöistä, ja ikäneidoista jos toki neitsyistäkin. Jostain tilastomaailmasta löytyy myös ryhmä ”yksinäiset tai perheettömät”. Mitähän näistä nimityksistä voisi päätellä? Nykysana *sinkku* siis on laaja-alainen käsite. Sinkku voi olla perin eri-ikäinen henkilö, joka ei ole koskaan päättänytään luoda parisuhdetta. Hän voi toisaalta olla eronnut tai leski. Tämän päivän sinkku voi olla huomisen ei-sinkku, tai päinvastoin. Oikeastaan aika hyvä sana: kattava nimeke, kaikkiaan?

Mutta mistä sinkku-sana tulee? Käännyin asiassa Kotimaisten kielten keskuksen asiantuntijan Vesa Heikkisen (sähköpostikirje 2013) puoleen. Sinkku-sana on tietenkin lainatavaraa, englannin kielen sanasta *single* juontuva. Ainakin vanhemmat muistavat singlelevyn: pikku vinylilevyn. Englannin kieleen merkityksessä naimaton henkilö *single* tuli vuonna 1964. Semmoisenkin sinkku-sanana esimuoto englannin kielestä tunnetaan kuin *singleton* – jo 1930-luvulta. Vesa Heikkinen huomauttaa, että vielä 1970-luvun alkupuolella ilmestynyt Nykysuomen sivistyssanakirja ei tunne sinkku-sanaa, mutta 1990-luvun alkupuoliskolla ilmestynyt Suomen kielen perussanakirja jo kyllä.

Armi Laaksosen (2002, 4–5) tutkielmasta löytyy lisää vanhoja suomenkielisiä sinkkua tarkoittavia ilmaisuja. Naisiin viittaavia ovat olleet neiti-ihminen ja uranainen, miehiin viittaavia taas peräkamarin poika ja juppi. ”Sinkku on moderni ja positiivinen nimitys henkilöstä, joka on tietoisesti valinnut yksin elämisen”, Laaksosen kirjoittaa. Nyt, toistakymmentä vuotta myöhemmin, sinkku-sanaan on liitetty – kiitos ehkä vaikkapa joidenkin tv-sarjojen – enemmän negatiivisiakin sivumerkityksiä.

Yksineläminen: ongelmakin

Yhtäältä tietenkin on paljon sinkkuutta tai yksinelämistä, joka on itse valittua – ja monesti ylelliseksiin koettua.

Mutta tutkijat ovat myös huolissaan: yksineläminen tuo helposti mukanaan muun muassa terveysongelmia. Esimerkiksi Kaisla Joutsenniemen (2007) mukaan asumismuodolla on vahva yhteys heikentyneeseen terveyteen ja lisääntyneeseen alkoholinkulutukseen. Laura Pulkki-Räbackin (2012) mukaan yksin asuvilla puolestaan on lähes kaksinkertainen riski sairastua masennukseen verrattuna henkilöihin, joiden taloudessa asuu muitakin ihmisiä.

Tarja Heiskasen ja Liisa Saariston toimittama teos *Kaiken keskellä yksin* (2011) valaisee yksinäisyyden ongelmia mitä monipuolisimmin. Modernin ajan yksinäisyydestä kirjoittaessaan Heiskanen ja Saaristo (2011, 25–27) kytkevät yhteen vähäosaisuuden ja yksinäisyyden. Olennaista heistä on, että ”nyky-yhteiskuntaan integroidutaan työnteon sijasta yhä enemmän kuluttamisen kautta”. Ja: ”Kuluttajina köyhät ovat epäonnistujia. He eivät shoppaile, eivät matkustele eivätkä pidä taloutta käynnissä. Kovan uusliberalistisen ajattelun mukaan he ovat vain taakkana yhteiskunnassa.”

Siis: vähäosainen on herkästi myös yksinäinen. Heiskanen ja Saaristo viittaavat myös siihen, että nyky-yhteiskunnassa on vallalla kova elämähallinnan vaatimus ja viha heikkoutta kohtaan. ”Köyhyys on myös ihmissuhteista luopumista”, kirjoittaa Leena Eräsaari (2011, 39). Viitaten toisaalta siihen, että hyvinvoivalta keskiluokkaiseltakaan näyttävä henkilö ei oikein kehtaa mennä edes lähisukulaisten luo näyttämään surkeuttaan. Yksinäisyys voi näyttäytyä Heiskasen ja Saariston toimittaman teoksen valossa niin vanhuudessa kuin nuoruudessa – ja jälkimmäisessä tapauksessa usein verkossa. Tai yksinäisyyden takana voivat olla niin pitkät etäisyydet kuin liikuntarajoitteisuus, niin sairaus kuin moninaiset itsetuntokysymykset.

Arjen kokemuksia

Mitä yksinäisyyteen tulee, on oireellista, että maassamme on toiminut vuodesta 2009 Suomen yksinelävät ry. Yhdistyksen toiminta on nojannut vapaaehtoistyöhön, mutta voi ounastella,

että nyt vain 350 jäsenen suuruinen yhdistys saa vielä lisää ilmaa siipiensä alle. ”Sosiaali- ja terveysalalla on tällä hetkellä hyvin vähän tietoa yksinelämisestä, vaikka valtaosa muun muassa mielen-terveys- ja päihdepalveluita käyttävistä sekä toimeentulotukea saavista kotitalouksista on yksineläviä”, yhdistys toteaa – perustellen näin samalla omaa olemassaoloaan.

Toisaalta eräiden kaupunkien seurakunnat ovat pyörittäneet ns. sinkkutoimintaa – deittejäkin järjestellen. Moni sijoittaa tämän tuoreehkon toiminnan lähtöpisteen Turkuun, sikäläiseen tuomiokirkkoseurakuntaan ja vuoteen 1998. Kyseistä työmuotoa on kuvattu (Laaksonen 2002) ”uudeksi diakoniatyön muodoksi”.

Ajanjaksona 1950–1970 sinkkujen määrä oli Arja Mäkisen (sähköpostikirje 2013) mukaan poikkeuksellisen vähäinen, mutta alkoi sitten jälleen nousta. ”Erona nykysinkkujen ja sata vuotta sitten eläneiden sinkkujen välillä on se, että sata vuotta sitten sinkku ei yleensä asunut yksin vaan yhteistaloudessa joko toisen samaa sukupuolta olevan sinkun tai omien vanhempiensa kanssa. 1900-luvun alussa sinkuksi jääminen saattoi olla naiselle myös moraalinen velvollisuus, jota hänen omat vanhempansa vaativat, koska jonkun tytäristä tuli jäädä huolehtimaan vanhemmistaan heidän vanhuutensa päivinä.”

Entä miten yksinelävä sitten kohtaa vaikka pa erinäiset arkiset palvelut? Suomen yksinelävät ry järjesti syksyllä Turussa 2013 seminaarin ”Yksinelävät palveluiden käyttäjinä”. Ja mitä kävikään ilmi?

Pääesitelmöitsijä, sosiaalipsykologian professori Bella DePaulo (2013) Kalifornian yliopistosta, latasi julki kaikkea sitä, mitä USA:n sinkut – ajatelkaa: alun toista sataa miljoonaa henkilöä – joutuvat kohtaamaan. Vuokra-asuntojen välittäjät suosivat naimisissa olevia. Lääkäritkin suosivat ainakin vanhempien ikäryhmien kohdalla naimisissa olevia. Tai esimerkiksi New Yorkin syksyn 2001 terrorismihyökkäyksen läheisiä kohdeltiin DePaolon mielestä epätasa-arvoisesti: uhreille perustetusta säätiöstä maksettiin uhrien perheille, muttei yksineläjien lähiomaisille. Väestöpolitiikka joutunee kohtaamaan jatkossa ainakin länsimaissa vakavan haasteen. Vapise, vähemmistöpolitiikka. Sinkut esittävät uusia, haastavia kysymyksiä. Turun seminaarista jäivät mieleeni esimerkiksi seuraavat:

Miten pitkälle ihmiset ovat sinkkuja vapaaehtoisesti ja miten pitkälle pikemmin tietyn pa-

kon sanelemina? Syrjitäänkö työelämässä sinkkuja – niin rekrytoinnissa kuin itse työssäolossa? Sinkkuushan on epänormaaliutta, poikkeavuutta tai jopa toiseutta? Tuttu juttu on vaikkapa se, että työpaikalla jaetaan loma-ajat herkästi niin, että perheelliset poimivat päältä parhaat palat. Työssäolo on sinkulle erityisen tärkeää, ymmärrettävästi. Ja entäs, kun työ loppuu? Kun tulojen hankinta on yhden ihmisen kontolla, on työttömäksi päätyminen sinkkotaloudelle usein tosi katastrofi. Tosin kaikki sinkkutkaan eivät ole palkansaajia. Turun seminaarissa ei taidettu mainitaan yhtään kertaa sanaa yrittäjä – tai sanaa eläkeläinen. Millaistahan on sovittaa yhteen yksineläminen ja pienyrittäjyys – tai suorastaan yksinyrittäjyys – kysyisin. Sinkkuaktiivit kritisoivat muita siitä, että sinkkuuteen yhdistetään stereotyyppioita. Näin ollen todettakoon, että tiedostavimmatkin sinkkunäkökulman sisäistäneet henkilöt lienevät taipuvaisia sortumaan stereotypia-ajatteluun muiden lailla.

Niin, ja entäs muiden – ns. perheellisten – sinkkustereotyyppiä? Esimerkiksi työyhteisö saattaa supista yksinelävästä kaikenlaista. Onkohan Se homo? Liihotteleeko Se kukasta kukkaan – vai puuttuuko Siltä seksielämä kokonaan? Ja ymmärtävätkö kuntien sosiaalityöntekijätkään sinkkuuden problematiikasta lainkaan riittävästi? Kaikki kun tuntuu rakentuvan yhteiskunnassamme kymmeniä tai satoja vuosia rakennetun tiedostamattoman perhenormin varaan.

Turun suomalaisalustajien – Arja Mäkisen ja Raija Eevan – sanoissa olin kuulevinani kosolti viittauksia yksinelämisen epäkohtiin – kuten siihen, miten sinkku niin herkästi leimataan tai siihen, miten sinkkujen taloudellinen tilanne voi Suomessakin, tässä Pisa-ihmemmaassa, olla ainakin suhteellisessa katsannossa tosi keho, miltei Bulgarian tasoa. DePaolo, joka säteili esiintyessäänkin kuin Kalifornian aurinko, puolestaan tähdensi enemmän sinkkuuden suomia suuria mahdollisuuksia.

Yksineläjät julkisuudessa

Millainen on yksineläjästä julkisuudessa syntynyt kuva? ”Suomalaisessa joukkoviestinnässä ja somessa yksineläjyyttä käsitellään hyvin yksipuolisesti. Yksineläjä esitetään miltei epätoivoisena

parinetsintänä”, toteaa Arja Mäkinen (sähköpostikirje 2013). Hän viittaa yhtäältä viihteen näkökulmaan: esimerkiksi television ”Maajussille morsian” -tyyppiseen julkisuuteen. Tai sitten yksineläjä nähdään sosiaalisena ongelmana, jolloin syntyy asiaohjelmisakin tietty syrjäytyneisyyden mielikuva.

Yksineläjää ei esitetä Mäkisestä elämässään pärjävänä tavallista arkea elävänä ihmisenä – ja kuitenkin juuri tällaista tavallista elämää yksineläjästä suurimmalla osalla elämä on. Ja: ”Esimerkiksi lainsäädännön uudistuksista uutisoidaan lähes aina lapsiperheen, mutta ei yksineläjän näkökulmasta. Tässä tosin on tapahtunut hieman kohentumista viime vuosina ja nyt yksineläjänkin elämäntilannetta on toisinaan otettu huomioon uutisoinnissa – vaikkei vielä lakeja säädettäessä. Yksikään puolue ei kerro olevansa sinkkujen puolella, vaan mainostavat olevansa perhearvojen puolustajia.”

Raija Eeva (puhelinhaastattelu 2013), Suomen yksinelävät ry:n perustajahahmo, toteaa, että yksineläjät mielletään mediassakin joko nuoriksi tai vanhoiksi, ei niinkään keski-ikäisiksi. Hänestä luonnehdinnat peilautuvat yhteiskunnassamme vallitsevaan perhenormiin. ”Yksineläjät eivät ole ryhmäytyneet: yksinelävien ryhmää ei ole muotoutunut. Ja heidän määrittelynsä on tapahtunut toisten kautta.”

Yksineläjyyttä perusteellisesti pohtinut Eeva on tarkastellut ilmiötä myös nettikeskustelujen kautta. Yksineläjä näyttää julkisuudessa paljolti yksinäisyytenä – ja toisaalta parisuhdehaun kautta. Sen sijaan yksineläjyyteen liittyvä materiaallinen ja yhteiskunnallinen puoli on paljolti unohtunut. Stereotyyppiä yksineläjästä voi olla tämä: hänellä joko on ongelmia tai sitten hän on niin sanotusti huoleton tyyppi. Stereotyyppiä ehkä sekin, että yksineläjä olisi surkea vähäosainen. ”On myös hyvin toimeentulevia yksineläjiä”, Eeva muistuttaa.

*

Lopuksi pieni ajatuskoe: mihinkähän yksineläjät yhteiskunnassa yltäisivät, jos he todella ryhmäytyisivät? Lukuisat pienetkin vähemmistöt, muuttaman prosentin suuruiset, paistattelevat harva se päivä julkisuudessa. Yksineläjät tai sinkut – mitä nimitystä käytetäänkin – eivät ole saaneet ansaitsemaansa puhetilaa.

KIRJALLISUUS

- DePaolo, Bella: Suomenkielinen tiivistelmä (otsikoton). Seminaariesitelmä tilaisuudessa ”Yksinelävät palveluiden käyttäjinä”, Turku 27.9.2013.
- Eräsaari, Leena: Julkisten palvelujen muutokset yksinäisyyden aiheuttajina. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.): Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 2011.
- Heiskanen, Tarja: 150 puhelinnumeroa, mutta ei kehtää, kenelle soittaa. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.): Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 2011.
- Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa: Modernin ajan yksinäisyys. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.): Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 2011.
- Joutsenniemi, Kaisla: Living arrangements and health. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, 2007.
- Laaksonen, Armi: Sinkkutoiminta. Uusi diakoniatyön muoto. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, 2002.

- Mäkinen, Arja: Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjän normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta. Acta Universitatis Tamperensis, 1349. Tampere: Tampere University Press, 2008.
- Pulkki-Råback, Laura: Living alone and antidepressant medication use. A prospective study in a working-age population. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, 2012.

VERKKOLÄHTEET

- fi.wikipedia.org
www.tampereensinkut.fi
www.yksinelavat.fi

HENKILÖLÄHTEET (2013)

- Eeva, Raija, puhelinhaastattelu, valtiotieteiden kandidaatti, Turku
- Heikkinen, Vesa, sähköpostikirje, erikoistutkija, Kotimaisten kielten keskus, Helsinki
- Mäkinen, Arja, sähköpostikirje, yhteiskuntatieteiden tohtori, johtava sosiaalityöntekijä, Vantaa
- Peltonen, Sari, diakoni, Tampereen seurakuntayhtymä